

Qüestions de Teoria del Coneixement I

El problema de les altres ments

Tardor, 2025-2026

Aquests apunts poden contenir imprecisions.
No són substitut d'anar a classe, ni pretenen suplir la docència.

Són uns apunts parcials.

Qüestions de Teoria del Coneixement I

- 1 -

Escepticisme

Professora: Misericòrdia Angles Cervelló (angles@ub.edu)

1.1 Els paradigmes

Els paradigmes són una proposta de **Karl-Otto Apel**.

Filosofia antiga i medieval	Centrada en la metafísica : la <i>realitat, el fenomen...</i>	Paradigma ontològic	Pregunta sobre l'èsser	<i>Coneixement</i> <i>Llenguatge</i>
Filosofia renaixentista	Centrada la subjectivitat : en el racionalisme, l'empirisme; s'hi destaquen Kant i Husserl .	Paradigma de la consciència o subjectivitat		
Filosofia moderna	Gir lingüístic .	Filologia		

Figura 1. Paradigmes filosòfics al llarg del temps

1.1.1 La multiplicitat escèptica

Anita Avramides, *Altres ments*, Capítol I. Escepticisme antic i modern i el problema d'altres ments.

La **possibilitat** de qualsevol tipus d'escepticisme està a **tota** època, tot corrent filosòfic. Però fins i tot els mateixos arguments, emprats en diversos moments, han evolucionat: malgrat repetir-se, es troben en contextos diferents, amb significats potencialment divergents. L'escepticisme antic **no** planteja el **problema de les altres ments**, si bé està molt lligat al paradigma de la **Modernitat**.

Anita Avramides divideix els **escèptics antics** en tres grans grups, segons la seva **radicalitat**. Comparteixen, tanmateix, diverses característiques:

Enemic	Objectiu
S'oposen als dogmàtics i, d'entre aquests, els estoics .	<i>Coincidint amb els dogmàtics</i> , busquen l' <i>ataràxia</i> : una vida feliç i tranquil·la.

Figura 2. Elements comuns entre els escèptics antics segons Avramides

Els **estoics** eren **optimistes** davant de l'assoliment del **coneixement** a través de d'una **ciència** basada en la **certesa** immune a qualsevol argument de **percepcions certes**. La tranquil·litat de l'ànima, l'obtindrien d'aquest **coneixement científic**. Se'ls relaciona amb l'**ètica**; si bé tenien una oferta educativa que cobria **tots els aspectes** de la filosofia.

Els diferents **escèptics** pregonaven **solucions diferents** per assolir l'*ataràxia*. Afirmaven que **no hi ha cap possibilitat** d'aconseguir coneixement assegurat.

Escèptics Acadèmics	Es va desenvolupar a l' Acadèmia platònica sota la direcció d' Arcesilau de Pítana .
	Proposaven suspendre el judici de tota proposició, o almenys no acceptar-ne cap.
	Actuaven segons la proposició que els semblava més plausible o raonable.
Escèptics Pirrònics	La va fundar Pirró d'Elis , però les seves formulacions teòriques són d' Enesidem .
	Acomodaven la conclusió escèptica completament : <i>renunciaven comprometre's amb la certesa o falsedat de les creences alienes</i> .
	L' <i>ataraxia</i> s'obtenia deixant de perseguir el coneixement en absolut.
Escèptics Cirenaics	Un grup menys conegut .
	Observaven que les persones tenen un coneixement infal·lible de les pròpies percepcions , però qüestionaven el seu coneixement de les experiències d'altri .

Figura 3. Escèptics antics

Els **Pirrònics** advocaven per un estil de vida que **David Hume** va considerar **incompatible** amb viure. Senzillament, defensaven una vida d'acord amb l'**aparença**. A **dubtar dels sentits** s'hi pot incorporar el dubte sobre la **distància** respecte l'objecte i l'**estat** de l'ens captat. A l'Antiguitat es parlava de les *ales negres i tornassolades dels corbs*, que segons com rebien la llum semblaven acolorides. El poder de l'argument rau senzillament en el fet que **els sentits són enganyosos**; però es poden oferir llibres i llibres d'exemples de cada sentit, en infinites situacions.

[L]'escepticisme dels antics no només **no qüestiona**, sinó que està **prologat** per l'assumpció, que **hi ha un món més enllà** de les nostres aparences. [...] no només prologa aquest escèptic les seves preguntes amb l'assumpció que hi ha un món del qual **tenim experiència**, assumeix que aquesta experiència **existeix entre individus**.¹

L'**escepticisme dels Pirrònics** **exigeix** l'existència d'altres ments: es fa palès als *Deu Modes* que **Sext Empíric** presenta. **Avramides** distingeix dues **formes d'escepticisme**:

Escepticisme feble	Escepticisme fort
Es pregunta sobre el fonament per assumir que el món és de certa manera o altra.	Es pregunta sobre el fonament per assumir que hi ha un món més enllà de les aparences.
<i>Porta al Pirronisme.</i>	<i>Porta a l'idealisme.</i>

Figura 4. Escepticisme feble i fort segons Avramides

Ara, sobre la **pregunta sobre les ments d'altres**, **Avramides** fa una distinció similar:

Pregunta escèptica feble	Pregunta escèptica forta
Es pregunta sobre el fonament per considerar que la ment d'altri està en una condició similar .	Es pregunta sobre el fonament per considerar que hi ha cap altra ment , a part de la pròpia.
<i>Porta a la cautela en jutjar la ment d'altri.</i>	<i>Porta a al solipsisme.</i>

Figura 5. Pregunta escèptica feble i forta segons Avramides

Ni tan sols els **Cirenaics** arriben a la **pregunta escèptica forta**: *només es plantegen la feble*. Voula **Tsouna** anomena aquest tipus d'escepticisme **escepticisme local**.

¹ Anita Avramides, *Altres ments*, Capítol I. Escepticisme antic i modern i el problema d'altres ments, p. 28.

Com l'escepticisme Pirrònic davant del món, l'escepticisme Cirenaic feble davant de les ments dels altres sembla ser **prologat** amb l'**assumpció** que **existeixen altres** ments.²

1.1.2 Els Modes

Sext Empíric (s. II n.e.³), dins dels molts escèptics de l'Antiguitat, és interessant perquè es troba al **final**: pot fer una **revisió de la història de l'escepticisme** fins al seu dia. Se'l considera l'**últim** membre de l'escola escèptica, iniciada per **Pirrò d'Elis**. En queden tres textos, entre els quals hi ha l'*Esbós de l'escepticisme pirrònic*, tres llibres on s'hi descriuen les bases de la teoria escèptica segons **Pirrò**.

Els diferents **trops** de l'escepticisme són els seus **arguments**: els seus **modes**. **Sext** recull els *Deu Modes* d'**Enesidem** i *Cinc Modes* més que s'atribueixen a **Marc Vipsani Agripa**. Els quatre primers d'**Enesidem** són, segons **Avramides**, d'especial importància aquí:

I	Els òrgans sensorials dels animals difereixen dels humans .
	Les impressions que perceben han de ser diferents de les humanes.
II	Els cossos dels éssers humans són diferents .
	Els objectes afectaran els éssers humans de maneres diferents.
III	No hi ha cap criteri per preferir les percepcions d'un sentit sobre l'altre.
	Però les apercepcions provinents de diferents sentits poden diferir . <i>Quelcom pot ser visualment fastigós, deliciós pel gust...</i>
IV	Els cossos dels éssers humans poden trobar-se en estats diferents .
	Aquests estats poden afectar la manera com perceben els éssers humans.
V	El mateix objecte pot aparèixer de diferents maneres segons la seva posició , distància i lloc .

Figura 6. Arguments des del subjecte que jutja, trops de l'escepticisme⁴

El **V** és un dels diversos modes que en **Sext** considera una **barreja** entre els **arguments des del subjecte que jutja** i els **arguments des de l'objecte jutjat**.

1.2 La realitat externa

En general, la **consciència d'altres** amb qui s'interactua **no és rellevant**. De fet, els arguments dels escèptics tracten com **percebem la realitat**.

[E]ls escèptics de temps antics ens llegaren un **escepticisme sobre el món**.

[...] Els arguments de l'**Escèptic** estan dissenyats per plantejar el que a vegades s'anomena el **problema del criteri**.⁵

El **problema del criteri** respon a la qüestió sobre com decidir **quines experiències**, sabent que poden variar molt, són les **vertaderes** (en tant que mostren el món tal i com és) o més **confiables**.

² Anita Avramides, *Altres ments*, Capítol I. Escepticisme antic i modern i el problema d'altres ments, p. 29.

³ *Nostra Era*. Notació alternativa pels anys del calendari gregorià, sense el matís religiós explícit.

⁴ Anita Avramides, *Altres ments*, Capítol I. Escepticisme antic i modern i el problema d'altres ments, p. 25-26.

⁵ Anita Avramides, *Altres ments*, Capítol I. Escepticisme antic i modern i el problema d'altres ments, p. 26-27.

Els **dogmàtics** que proposen una definició de **veritat** i un **criteri**; els escèptics, no. Pels escèptics **Plató** i **Aristòtil** serien dogmàtics. La qüestió és tenir un *criteri* de veritat, com ara la definició d'*episteme* que fa **Plató** al *Teetet*: una explicació de tipus **racional**.

L'**escepticisme grec antic** no arriba a plantejar-se un escepticisme **total** sobre el món: es dona per suposat que *hi ha* realitat. Tots els seus dubtes rau en l'adequació de les **percepcions**: no arriben a tractar el **problema d'altres ments**, però sí que discuteixen les **diferents** percepcions dels éssers. Normalment, **no es qüestiona** que *hi hagi* una **realitat** externa. Els antics no arriben a l'extrem de **Descartes**; si bé sí que dubten de les **al·lucinacions**, dels **somnis** i els **miratges**...

[N]o hi ha virtualment **cap menció** de cap problema que concernís la **ment d'altres** als escrits dels escèptics antics grecs Almenys, no hi ha cap menció d'aquest problema als escrits dels **Pirrònics** i dels escèptics **Acadèmics**. Tanmateix, **Sext** informa sobre les doctrines epistemològiques d'un grup d'escèptics menys coneguts: els **Cirenaics**, i el que n'escriu pot interpretar-se com a problema sobre les ments d'altres.⁶

L'argument d'**Avramides** (*i la seva bibliografia*) és que els **Pirrònics** i els **Acadèmics** mai van plantejar-se **separar** allò **material** respecte quelcom **immaterial** i, per tant, no els calia preguntar-se per *si* hi havia subjectes, perquè *alguna* cosa percebien.

1.2.1 Idealisme i solipsisme a l'Antiguitat

Avramides cita diversos autors i autores per recolzar la seva postura que l'**escepticisme antic** no hauria donat cabuda ni a l'**idealisme** ni al **solipsisme**.

1.3 La resposta cartesiana

René **Descartes** canvià l'**escepticisme** sense voler-ho.

Descartes és un gran filòsof modern i escèptic modern. L'obra de **Sext** i dels Pirrònics era coneguda extensament per Descartes, i va desenvolupar el seu escepticisme sobre el fons del text de **Sext**.⁷

La intenció de **Descartes** era, a diferència de la tranquil·la resignació dels **Pirrònics**, conquerir l'escepticisme i **demostrar que el coneixement és possible**. Tanmateix, el seu projecte **falla**. Hi ha diverses propostes, que **Avramides** cita i comenta, però **Avramides** es decanta per una diferència fonamental entre l'**escepticisme antic** i el **cartesià**: *el seu objectiu*.

Objectiu dels antics	Objectiu de Descartes
Promoure un estil de vida .	Respondre : <i>com és possible el coneixement?</i>
<i>Pràctic</i> .	<i>Contemplatiu</i> .

Figura 7. Objectius divergents entre els antics i Descartes segons Avramides

Descartes no es considerava un **escèptic**; només en va acceptar el **desafiament**.

⁶ Anita Avramides, *Altres ments*, Capítol I. Escepticisme antic i modern i el problema d'altres ments, p. 26-27.

⁷ Anita Avramides, *Altres ments*, Capítol I. Escepticisme antic i modern i el problema d'altres ments, p. 30-31.

Ràpidament, veu l'**escèptic com a l'enemic del coneixement**, i per tant es proposa **mostrar on s'equivoca** l'escèptic.⁸

Aquesta motivació, *que l'escèptic pot mostrar-se equivocat*, implica el que **Avramides** anomena un **optimisme cartesià**, que els **antics no compartien**. La qüestió, però, és que, com que la seva **resposta falla**, **Descartes** esdevingué un **escèptic** ell mateix: *incapaç de vèncer el monstre que havia creat*.

Descartes no només ens va llegar el filòsof assegut a la seva butaca meditant sobre la possibilitat del coneixement; ens va deixar en una posició **incapaços de demostrar l'existència** mateixa de la butaca o del foc.⁹

Descartes rebutja l'argument de les **il·lusions**, buscant un **escepticisme tan ampli** com pugui. L'argument ofereix la **possibilitat universal del dubte**, però **no** propicia la **possibilitat del dubte universal**. El darrer és el que busca **Descartes**. L'argument dels **somnis** és més ampli, però no és encara prou ampli: *pressuposa una realitat a partir de la qual es dissenyen els somnis*.

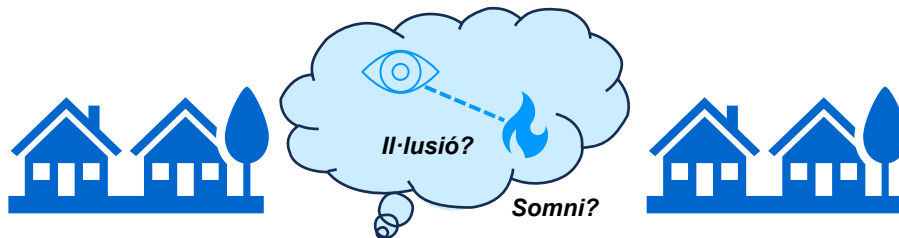

Figura 8. Les limitacions dels arguments de les il·lusions i dels somnis segons Descartes

Tant els arguments de les **il·lusions** com els dels **somnis**, ja els havien emprat els **escèptics antics** per il·lustrar la **possibilitat universal del dubte**. Per superar-los, **Descartes** va proposar un **dimoni maliciós** i totpoderós que *podria* estar aplicant tot el seu poder i astúcia per **enganyar** el subjecte.

Figura 9. El dimoni maliciós de Descartes

Amb el **dimoni maliciós**, **Descartes** ha **renunciat completament a la realitat externa**.

⁸ Anita Avramides, *Altres ments*, Capítol I. Escepticisme antic i modern i el problema d'altres ments, p. 31.

⁹ Anita Avramides, *Altres ments*, Capítol I. Escepticisme antic i modern i el problema d'altres ments, p. 32.

La idea del dimoni **no pressuposa la realitat**, la premuneix. En lloc que el contingut dels nostres **pensaments** derivin del contacte amb una realitat independent, el contingut podria ser simplement el **resultat de les accions del dimoni**.¹⁰

I, amb això, **Descartes** ha aconseguit la **possibilitat del dubte universal**. Ha obtingut quelcom que no es trobava als textos antics: un **divorci radical entre el subjecte i el món**. Ara, els sentits ja no són prova de l'existència d'un món exterior: el **subjecte** pot **existir**, amb totes les seves experiències intactes, però el món objectiu, pot no fer-ho.

Cogito
Descartes assegura haver descobert que hi ha una veritat que no necessita criteri .
És una veritat auto-garant i, per tant, no necessita cap criteri.

Figura 10. El cogito segons Descartes¹¹

Amb això, troba que hi ha **dos tipus de veritats**:

Subjectives	Objectives
Són internes al subjecte .	Són externes al subjecte .
Són auto-garants .	Cal garantir .

Figura 11. Tipus de veritats segons Descartes¹²

Així, **Descartes** ha pogut **vèncer el dilema Pirrònic**: ha trobat una veritat que *no requereix criteri* i, per tant, resol el **problema del criteri**. Però aquesta victòria té un **alt preu**:

Els **Pirrònics** no van poder trobar una manera d'assegurar **cap veritat**; **Descartes** va aconseguir seguretat en **algunes veritats** (veritats subjectives), però arriscant **perdre el món** completament.¹³

L'**aparença** ja no es posa en **contraposició** amb la **realitat**: ara és un **vel** que n'**aïlla el subjecte**. Ja no hi ha cap raó per anar més enllà de les veritats subjectives, *que s'obtenen sense necessitat de superar les experiències pròpies*, fins a la realitat objectiva. **Descartes** ha aconseguit trobar l'**escepticisme radical** que buscava: està **qüestionant l'existència mateixa del món**.

Aquesta divisió radical entre el subjecte i el seu món no només duu a un escepticisme radical sobre el nostre coneixement del món, sinó que també duu a un escepticisme radical sobre el coneixement d'altres subjectes. En altres paraules, **aquesta divisió radical ens amenaça amb solipsisme**.¹⁴

El dubte que ens permet qüestionar totes les nostres creences s'estén fins al propi **cos**: en separa la persona. Alhora, subratlla el fet que l'observació d'*altres* cossos és merament l'observació de cossos. És a dir: **no diu res sobre la possible ment** que el pugui habitar. Aquest és un producte de la seva proposta que el propi **Descartes** accepta als seus *Principis de Filosofia*.

¹⁰ Anita Avramides, *Altres ments*, Capítol I. Escepticisme antic i modern i el problema d'altres ments, p. 33.

¹¹ Anita Avramides, *Altres ments*, Capítol I. Escepticisme antic i modern i el problema d'altres ments, p. 34.

¹² Anita Avramides, *Altres ments*, Capítol I. Escepticisme antic i modern i el problema d'altres ments, p. 34.

¹³ Anita Avramides, *Altres ments*, Capítol I. Escepticisme antic i modern i el problema d'altres ments, p. 34.

¹⁴ Anita Avramides, *Altres ments*, Capítol I. Escepticisme antic i modern i el problema d'altres ments, p. 35.

1.3.1 Solipsisme cartesià

L'**escèptic cartesià** **qüestiona** no com conèixer que la ment d'altri és de certa manera, sinó la **mateixa existència** de qualsevol ment que **no** sigui la **pròpia**.

La **solitud** que implica el **solipsisme cartesià** **nega** completament la possibilitat de l'**objectiu original** de l'escepticisme antic: una **acció col·lectiva**. Els escèptics antics **no podien** dubtar del fonament on havien plantat la seva **pregunta pràctica**: *com assolir la felicitat en la quotidianitat?* Pels **Pirrònics**, la cerca del coneixement era un obstacle per la felicitat: **prioritzaven**, doncs, l'**acció** al coneixement.

Per tant, l'**èmfasi** en la seva tasca està en l'**activitat** al **món** i amb **altres**. El món extern i altra gent són el punt de partida des del qual l'escèptic antic vol mostrar que les **creences d'una persona** sobre el món no tenen més autoritat que les de cap altra.¹⁵

Per contra, **Descartes** es decanta per la **teoria** i emprèn una tasca **individual** i **contemplativa**: *l'antítesi de la de l'escepticisme antic*.

[L]a preocupació última de **Descartes** és el **coneixement**, no l'acció.¹⁶

Per **Descartes**, la conducció ordinària de la **vida se suspèn temporalment** per tal d'establir, d'una vegada per totes, que el coneixement és possible. [...] la concepció del **subjecte** de **Descartes** no és principalment la d'un agent que viu en un món amb d'altres.¹⁷

Avramides considera que **Descartes** va perdre el Nord en **dubtar tant** que es va quedar **sense motivació**: *va perdre l'objectiu original de l'escepticisme*.

Però aquesta visió de la relació **deixa les preguntes epistemològiques penjant al buit**. Les preguntes que l'escèptic de Descartes planteja han perdut la seva motivació original.¹⁸

L'única manera de sortir de la posició tan precària on queda **Descartes** és el **coneixement**: *que faci de pont entre el subjecte i el món*.

El **coneixedor** i el **món** es consideren **unitats isolables**; i el **coneixement del món** de qualsevol subjecte individual és conceptualment **isolable** de l'existència **d'altres** subjectes.¹⁹

Això és el que **Avramides** característica com a una **filosofia d'àtoms** mentals i físics.

Coneixement
Una facultat que té un individu , dissenyada per comunicar-lo amb el món i d' altres .
El coneixement del món i d'altres subjectes està lligat a la concepció que es tingui del subjecte i la seva participació al món .

Figura 12. Coneixement segons Descartes²⁰

¹⁵ Anita Avramides, *Altres ments*, Capítol I. Escepticisme antic i modern i el problema d'altres ments, p. 37.

¹⁶ Anita Avramides, *Altres ments*, Capítol I. Escepticisme antic i modern i el problema d'altres ments, p. 37.

¹⁷ Anita Avramides, *Altres ments*, Capítol I. Escepticisme antic i modern i el problema d'altres ments, p. 38.

¹⁸ Anita Avramides, *Altres ments*, Capítol I. Escepticisme antic i modern i el problema d'altres ments, p. 42.

¹⁹ Anita Avramides, *Altres ments*, Capítol I. Escepticisme antic i modern i el problema d'altres ments, p. 41-42.

²⁰ Anita Avramides, *Altres ments*, Capítol I. Escepticisme antic i modern i el problema d'altres ments, p. 42.

Avramides es pregunta *com tornar a la innocència dels escèptics antics*. Vol trobar com seguir afirmant un **realisme** sobre el món i els altres **sense** admetre la possibilitat del **solipsisme**, amb un **equilibri** entre l'**acció** i el **coneixement**. Per tant, també vol recuperar l'**acció** dels escèptics antics, la seva **motivació clara** vers la vida tranquil·la i feliç, col·lectiva.

Acció
Inclou el concepte d'un subjecte que es comporta .
És en una certa comprensió del comportament que es descobreix que cal referir-se al subjecte en interacció amb d'altres .

Figura 13. Acció segons Avramides²¹

1.3.2 Assumpcions

S'han detectat, però, malgrat els esforços de **Descartes** per deslliurar-se de **tot pressupòsit** per buscar la veritat auto-garant, diverses **assumpcions** a la seva obra.

Fonament	La proposició de Descartes d'atacar els fonaments del coneixement implica una concepció particular de la justificació .
	El desenvolupament progressiu del dubte cartesià insinua una concepció fonamental del coneixement .
Ment	Descartes pressuposa que és possible assolir un estat de certesa subjectiva sobre les creences pròpies mentre es manté el dubte sobre l'existència del món al voltant de la persona.
Realitat	La concepció de Descartes del món dona forma la seva concepció del subjecte , que és el que dona forma a la seva epistemologia .

Figura 14. Assumpcions detectades a l'obra de Descartes²²

Avramides ha recorregut a la seva extensa bibliografia per llistar-les. Continua dient que **John McDowell** proposa que la concepció cartesiana del món és una imatge de les **ciències naturals** del seu temps, que començava a emergir a inicis del segle XVII: *hi troba l'aspiració d'acomodar la psicologia en el patró de les ciències naturals*.

²¹ Anita Avramides, *Altres ments*, Capítol I. Escepticisme antic i modern i el problema d'altres ments, p. 43.

²² Anita Avramides, *Altres ments*, Capítol I. Escepticisme antic i modern i el problema d'altres ments, p. 39-40.

Professora: Misericòrdia Angles Cervelló (angles@ub.edu)

2.1 L'argument per analogia

Anita Avramides, *Altres ments*, Capítol II. Descartes i el problema d'altres ments.

Si bé, com afirma **Avramides**, el **problema epistemològic d'altres ments** és el llegat de **René Descartes**, ell **no** plantejava en cap moment el **problema de les altres ments** i, per tant, mai ha de construir un **argument per analogia**, tot i que molts autors han volgut trobar-l'hi.

Argument per analogia	
Ha de fer dues observacions per tal de concloure l' existència d'altres ments .	
I	La persona assumeix la seva pròpia existència .
	Observa que hi ha una correlació entre tenir una ment i el seu comportament .
II	La persona observa un comportament similar en d' altres .
	Conclou, <i>per analogia</i> , que les altres persones també té una ment .

Figura 1. Argument per analogia segons Avramides²³

L'**argument per analogia** implica que, si es vol tenir algun **coneixement** de l'**existència d'altres ments**, s'ha de basar en algun tipus de **raonament** sobre allò que es pot **observar**.

2.1.1 Sant Agustí d'Hipònia

Sant Agustí no parla de consciència ni autoconsciència: està intentant conèixer l'**ànima**. Tant ell com **René Descartes** es refereixen a un **coneixement existencial** (*del jo*), si bé s'enfronten a problemes diferents. Cap dels dos no considera el *jo* una **causa**, sinó una **conseqüència**.

Sant Agustí va viure entre els segles IV i V a.n.e. Es considera generalment que va **anticipar** el *cogito ergo sum* (penso, per tant existeixo) de **Descartes** amb el seu *si fallor sum* (si m'**equivoco**, existeixo).²⁴

Tanmateix, **Avramides** ho **disputa**. Citant d'altres autors, explica que **Agustí** no va **renunciar** mai al lligam entre **aparença** i **realitat**, **evitant** seguir el camí de l'**escepticisme** sobre el **món** i, conseqüentment, a l'**escepticisme radical** sobre les ments alienes. De fet, **Agustí** afirmava que seria **absurd negar** que allò conegut és degut al que s'aprèn del testimoni d'**altres**:

Agustí apunta que és **necessari per a la vida pràctica que creguem**, entre d'altres coses, el testimoni d'altres (**incloent** allò que un altre ens diu sobre els seus **estats mentals**).²⁵

²³ Anita Avramides, *Altres ments*, Capítol II. Descartes i el coneixement d'altres ments, p. 45; 51.

²⁴ Anita Avramides, *Altres ments*, Capítol II. Descartes i el coneixement d'altres ments, p. 46.

²⁵ Anita Avramides, *Altres ments*, Capítol II. Descartes i el coneixement d'altres ments, p. 47.

Com que **no dubta** de l'existència dels **altres** ni del seu testimoni, doncs, **no pot ser** que **Agustí** s'adherís a algun tipus d'**argument per analogia**, com sovint s'ha entès el seu *si fallor sum* i el seu successor, el *cogito ergo sum* cartesià.

El **problema** per **Agustí** és, alternativament, el fet que **no** es pot **percebre** la **voluntat** d'**altres**: *una persona es pot conèixer a si mateixa, però no a les altres*. La qüestió, així, és com concebre, en general, **què** és l'**ànima** o ment. Allò que **Agustí** es planteja no són els límits d'allò cognoscible sinó els límits d'allò que una persona pot **pensar**. Per tant, la seva preocupació és **diferent** que la que la filosofia ha **heretat** de **Descartes**, el que preocupa als **filòsofs moderns**.

Problema epistemològic d'altres ments	Problema conceptual d'altres ments
Preocupació heretada de Descartes .	Preocupació d' Agustí .
Cal entendre com pot una persona saber que les ments alienes existeixen , donat que el seu coneixement sobre la ment prové del propi cas.	Cal entendre com és possible que tan sols se li acudeixi a una persona que existeixen ments alienes , donat que el seu coneixement sobre la ment prové del propi cas.

Figura 2. Problemes epistemològic i conceptual d'altres ments segons Avramides²⁶

El **problema** d'**Agustí** és **com** assolir la **generalitat** d'un **concepte** que només s'obté mitjançant la **reflexió** sobre la **pròpia** persona. La raó per la qual **Agustí** **no fou** l'**antecessor** de **Descartes** és que **no buscaven el mateix**: **Descartes** considera que la seva noció de **ment** és **general** des d'un començament, sense necessitat de qüestionar-se com generalitzar el concepte.

Descartes	Agustí
No reconeix el problema epistemològic.	No reconeix el problema epistemològic.
No reconeix el problema conceptual.	Reconeix el problema conceptual.

Figura 3. Els problemes reconeguts per Descartes i Sant Agustí segons Avramides²⁷

2.1.2 René Descartes

Descartes mai va **saber** el **problema** que havia creat.

Tot i que es pot **atribuir** a **Descartes** l'haver posat a lloc el **marc filosòfic** que propicia el sorgiment del **problema epistemològic** de la ment d'altres, hi ha **poc reconeixement** d'aquest problema a la seva obra.²⁸

Segons **Avramides** (*i els autors que cita*), **Descartes** no podria haver estat pensant en l'**argument per analogia** mentre escrivia. **No el fa servir** en cap moment com a premissa de cap argument o raonament per provar l'existència de la ment aliena. A més, la manera com **Descartes** planteja la **ment** **no** requereix els **dos passos** de l'**argument per analogia**: *només n'ha de fer un*.

2.2 Els autòmats cartesians

La **tesi cartesiana** es pot resumir de la següent manera:

²⁶ Anita Avramides, *Altres ments*, Capítol II. Descartes i el coneixement d'altres ments, p. 49.

²⁷ Anita Avramides, *Altres ments*, Capítol II. Descartes i el coneixement d'altres ments, p. 50.

²⁸ Anita Avramides, *Altres ments*, Capítol II. Descartes i el coneixement d'altres ments, p. 50.

Descartes troba que, tot i que pot **dubtar** si les **coses** que veu realment existeixen, el que **no** pot dubtar és que li **sembla** que veu certes coses – que ell és una **cosa pensant** no ho pot dubtar.²⁹

A partir d'aquí, **Descartes** conclou que la **ment** es pot **conèixer millor** que el **cos**. Això ho il·lustra amb el famós **exemple de la cera**:

Un tros de cera pot **canviar** de color, de forma, de mida, quan es fon; però segueix sent el **mateix** tros de cera.

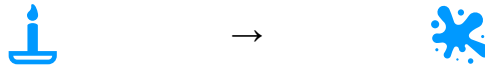

Figura 3. L'exemple de la cera de Descartes³⁰

Segons **Descartes**, hi ha una **diferència** entre els **sentits** i la **imaginació** (*limitada a allò que es percep a través dels sentits*), i la **ment**.

Sentits i imaginació	Ment
No poden comprendre la cera com a allò que és, els canvis que pot experimentar.	L'única facultat que pot comprendre que la cera és la mateixa .

Figura 4. Les facultats involucrades a l'exemple de la cera de Descartes³¹

El fet que la cera roman la mateixa, malgrat els canvis, és quelcom que s'**entén** o es **jutja**. Això **només** ho poden fer els **éssers humans**.

Animals	Éssers humans
Poden percebre els modes sensibles d'un cos.	Poden percebre els modes sensibles d'un cos i la seva veritable naturalesa .

Figura 5. Percepció i judici en animals i éssers humans segons Descartes³²

Descartes intenta il·lustrar el **caràcter enganyós** del **llenguatge** que envolta la **percepció**: el que es coneix com a **veure** és en realitat **jutjar**, quelcom que **només** la **ment** entén.

Les **qualitats** que veiem actuen com a roba que ens **oculta** la **veritable naturalesa** d'un **objecte**.³³

Per tant, la **ment humana** no és només capaç de **percebre** les formes **sensibles** o **externes** d'una persona, sinó que can **distingir**-la de la seva **roba**. És d'aquesta manera que la ment humana pot apreciar la **veritable naturalesa d'una persona**.³⁴

Com la **cera** mudava les qualitats sensibles, les **persones** tenen **formes externes** que poden **canviar** mentre elles mateixes romanen les **mateixes**. Això el condueix a una reflexió similar:

Però quan miro per la finestra i **veig homes** creuant el carrer, com jo acabo de fer, normalment dic que veig els homes mateixos, així com dic que veig la cera. Però veig res més que barrets i jaquetes que **podrien amagar autòmats? Jutjo que són homes**.³⁵

²⁹ Anita Avramides, *Altres ments*, Capítol II. Descartes i el coneixement d'altres ments, p. 52.

³⁰ Anita Avramides, *Altres ments*, Capítol II. Descartes i el coneixement d'altres ments, p. 52.

³¹ Anita Avramides, *Altres ments*, Capítol II. Descartes i el coneixement d'altres ments, p. 52.

³² Anita Avramides, *Altres ments*, Capítol II. Descartes i el coneixement d'altres ments, p. 53.

³³ Anita Avramides, *Altres ments*, Capítol II. Descartes i el coneixement d'altres ments, p. 54.

³⁴ Anita Avramides, *Altres ments*, Capítol II. Descartes i el coneixement d'altres ments, p. 62.

³⁵ Anita Avramides, *Altres ments*, Capítol II. Descartes i el coneixement d'altres ments, p. 53.

El **contrast** entre **persones** i **autòmats** és molt més ampli del que podria semblar en un primer moment: **Descartes** està contrastant l'èsser humà amb **tots els animals no-humans**.

Aquesta lectura respon a dues tesis cartesianes bàsiques:

I	Els éssers humans i tota la resta de criatures vivents són distints .
II	No hi ha distinció entre les criatures vivents i els mers mecanismes .

Figura 6. Tesis centrals cartesianes³⁶

Descartes associa la **ment** amb l'**ànima** i, per tant, considera que els **animals no** tenen **ànima**. La seva tesi és que les funcions corporals bàsiques (*créixer, nodrir-se, moure's*) són **mecàniques** i, per tant, **no** requereixen una **ànima** o ment. Les compara amb el moviment d'un **rellotge**.

Els **cossos** estan **vius**, i això és un fet **independent** de la possessió d'una **ment** o ànima.³⁷

El que pretén és **trencar** amb una antiga **connexió** conceptual entre l'estar **viu** i el ser **conscient**.

Filòsofs pre-cartesians		Descartes	
Coses vivents amb ànima .	Mecanismes .	Criatures dotades de ment per Déu.	Criatures sense una ment .

Figura 7. Classificació de la consciència dels filòsofs pre-cartesians i Descartes³⁸

Acaba de definir el **trencament** amb la seva **definició d'autòmat**:

Autòmat
Un cos les funcions del qual (<i>independentment de la seva sofisticació</i>) es poden observar seguir de la disposició de les seves parts .

Figura 7. Classificació de la consciència dels filòsofs pre-cartesians i Descartes³⁹

Descartes proposa una mena de **proto-Test de Turing** per **distingir** un **autòmat** (*un animal no-humà*) d'un ésser **humà**, mitjançant un exemple que vol cimentar la seva nova classificació de la vida. Descriu un home que no hagi vist mai res més que mecanismes i éssers humans (*mai un animal no-humà*), i per a qui distingir-los seria enormement difícil sense el seu sistema:

1	Els éssers humans fan servir llenguatge .
2	Els éssers humans són capaços d'un comportament altament adaptable .

Figura 8. Sistema per distingir éssers humans i mecanismes segons Descartes⁴⁰

Així, conclou:

[U]n home real fa servir **llenguatge** i és capaç d'**adaptar les seves accions** perquè **convingui** la circumstància. És en referència al llenguatge i adaptabilitat que els homes es **distingiran de mers autòmats**.⁴¹

³⁶ Anita Avramides, *Altres ments*, Capítol II. Descartes i el coneixement d'altres ments, p. 55.

³⁷ Anita Avramides, *Altres ments*, Capítol II. Descartes i el coneixement d'altres ments, p. 56.

³⁸ Anita Avramides, *Altres ments*, Capítol II. Descartes i el coneixement d'altres ments, p. 57.

³⁹ Anita Avramides, *Altres ments*, Capítol II. Descartes i el coneixement d'altres ments, p. 57.

⁴⁰ Anita Avramides, *Altres ments*, Capítol II. Descartes i el coneixement d'altres ments, p. 58; 63.

⁴¹ Anita Avramides, *Altres ments*, Capítol II. Descartes i el coneixement d'altres ments, p. 63.

Val a dir que **mai nega** que **alguns** animals pugin demostrar un **comportament** molt **sofisticat** en algunes situacions. El seu argument és que els **autòmats** (*animals no-humans*) **no** el tindran en d'**altres** situacions. És a dir, un autòmat pot mostrar una gran **especialització**; però el que denota la presència d'una **ment** és la capacitat per **adaptar-se** a una multiplicitat de situacions:

[U]na màquina hauria de tenir els seus òrgans **adaptats** específicament per cada situació. Per tant trobem que, malgrat que una màquina podria ser immensurablement **millor** que nosaltres en **alguns** aspectes, es quedarà **molt curta** en la nostra habilitat **en d'altres**.⁴²

Aquest argument es pot resumir (*com a eina memorística*), a grans trets, amb la dita popular:

Jack of all trades, master of none, but better than a master of one.

Tot i que **admet** la possibilitat que certes **màquines** (*autòmats, animals no-humans...*) puguin ser construïdes perquè puguin pronunciar **mots** o, fins i tot, ho puguin fer a resultes d'algun **estímul**:

Descartes reconeix que **animals** com ara les garses i els lloros **pronuncien paraules**, com fem nosaltres, però conclou que **no poden parlar com nosaltres**: *és a dir, no poden mostrar que estan pensant allò que diuen*.⁴³

Aquestes màquines, a més, **mai** podrien **respondre a tot**:

Descartes considera que una màquina pot construir-se de tal manera que emeti **respostes** verbals com a **reacció** a coses que se li diguin, però és ràpid a apuntar que una màquina així seria **incapaç** de **respondre a tot** el que se li digués.⁴⁴

Tampoc considera mai que hi pugui haver **homes-màquina**: cossos humans sense ment, perquè **no creu** que **Déu** hagi **creat** cap individu amb aquestes característiques.

Com que **Descartes**, doncs, assumeix que **tots** els éssers **humans** han sigut divinament dotats amb una **ment** que, per tant, els **distingeix** de tots els **mecanismes** (*animals no-humans...*), ha de **jutjar** que les figures que veia caminant per la finestra, sota els seus abrics i barrets, **no són autòmats**, sinó **persones** com ell. Fins i tot s'avança a la possibilitat d'un robot creat per éssers humans afirmant que no podria ser confós amb éssers humans reals perquè:

[...] les **màquines de Déu** estan *incomparablement millor ordenades* i tenen moviments que són **més meravellosos** que cap màquina que pugui ser ideada per l'ésser humà.⁴⁵

La conclusió de **Descartes**, afirma **Avramides**, es fonamenta en les seves **conviccions morals** i **teològiques**. Està convençut que s'assolirà la **certesa absoluta** quan es cregui completament **impossible** que **qualcom** sigui **diferent** de com se'l **jutja**, i que s'arribarà a aquest estadi quan s'hagi **provat** que existeix un **Déu no-enganyador**. Un cop es tingui la prova, **Descartes** afirma que es podrà tenir la seguretat que la **facultat** que ha donat a la humanitat per tal de **distingir** la **veritat** de la **falsedat**, *arribar a la realitat*, **no** li permetrà **perdre's** (*sempre que l'empri bé*).

⁴² Anita Avramides, *Altres ments*, Capítol II. Descartes i el coneixement d'altres ments, p. 63.

⁴³ Anita Avramides, *Altres ments*, Capítol II. Descartes i el coneixement d'altres ments, p. 61.

⁴⁴ Anita Avramides, *Altres ments*, Capítol II. Descartes i el coneixement d'altres ments, p. 63.

⁴⁵ Anita Avramides, *Altres ments*, Capítol II. Descartes i el coneixement d'altres ments, p. 58.

També **difereix** de l'**argument per analogia** en tant que només li cal fer **un pas** (*un judici*) entre la percepció **sensible** i la conclusió que hi ha una **ment aliena** al cos extern.

Descartes no suggereix que **primer** jutgem que la figura davant nostre és un ésser **humà** i després fem un **segon** judici sobre si aquest ésser humà té **ment**. En lloc d'això, observem les formes **externes** —l'ús del llenguatge— i **jutgem** que la figura és una **persona**.⁴⁶

A més, **Descartes** no el fa servir **mai** el coneixement cert que té de **la seva pròpia ment** com a part de cap argument **per arribar a la conclusió** que hi ha **altres ments**. Tanmateix, subratlla **Avramides**, **Descartes** **mai menciona explícitament** que el **coneixement** que es té de les **altres ments existeixi**. Però no considera impossible que el pensador subscriuís una extensió del seu argument tal que:

El nostre coneixement que hi ha d'altres ments —com el nostre **coneixement de totes les coses externes** a nosaltres— és el resultat de la **beneficència de Déu**.⁴⁷

El que **Descartes** està intentant expressar és que **no** hi ha **cap raó** per considerar que **hi ha cap pensament** en **animals no-humans** (*autòmats*); però en cap moment està buscant defensar que sigui *lògicament* impossible:

Que una **màquina actuï** en totes les circumstàncies **exactament com** un ésser **humà** és, segons **Descartes**, **moralment impossible**. **Descartes** mai afirma que tal cosa pogués ser **lògicament impossible**.⁴⁸

⁴⁶ Anita Avramides, *Altres ments*, Capítol II. Descartes i el coneixement d'altres ments, p. 64.

⁴⁷ Anita Avramides, *Altres ments*, Capítol II. Descartes i el coneixement d'altres ments, p. 66.

⁴⁸ Anita Avramides, *Altres ments*, Capítol II. Descartes i el coneixement d'altres ments, p. 67.